

I

A BODZAFA, A BODZAFA...

Párás, homályos légkörön át ezüstre permetezve szűrődött hozzánk a napsugár. A sok elvont tudás és túl kevés életismeret zsenge, kitenyésztett növényekké serdített bennünket, akik húszévesen szakértelemmel faragtuk meg a gót nyelv vérbő, bütykös germánságát elvékonyult, kisápadt újfelnémetre... vagy preparált emberi tagokkal aludtunk egy szobában, de sohasem gügyögtük szemtől szemben álló elragadottságban a szót: „szeretlek“, és álmunk sem volt róla, hogyan kapcsol, szorít és ránt le a férfikar.

Nagyszerűen fegyelmezett ösztöneink aztán gyöngéd fuvallatra nyíló virágzásban bomlottak ki. Az élet elé állított tilalomfákon innen, mégiscsak perzselődve az élmény, a jelentőség után való sóvárgásban, ferdének tetsző eszmények kristályosodtak ki bennünk, és ifjúi, természet adta bővelkedésben oly vívódásokra pazaroltuk érzéseinket, melyek lélektanán ma talán el sem igazodunk.

Imádtuk egymást, pontosan kiépített hierarchiában. A polgárista a képzőst, a kereskedelmistát, a középiskolás az egyetemi hallgatót. Sivár falaink között, kopott barna asztalok felett és galambszínű takarók alatt, vastag szálú gyolcsfehérműnkön a szűrős, karunkat sebesre horzsoló lüszterkötényekben, ízetlen főtt hús koszon ... örökkön csillogó szemünk kiújuló csodának látta életünk apró eseményeit. És amilyen fontosak voltunk magunknak, minden hozzánk fűződő tény oly fontossá vált a körnek, mely körülrajongott.

Többnyire árvák voltunk, fél- vagy egész árvák. Szegénységünk, ellátatlanságunk királynökké varázsolta közöttünk a szebbeket, akinek egy-két jobb ünneplője volt, akinek néha csomagja, módosabb rokona érezett, vagy aki virágsokrot, éjjelizenét kapott ábrándos diáknéptől. Királynökké, ragyogó udvarlattal, mert a szeretet állandóan körülvilágított, mint szobrokat ünnepi estjükön a szolgálatos fényszórók világa. És minél külön személy takarította ki nagy titkon őszi lucsokban elázott cipőnk, zsugorgatott össze nekünk szűkös ösztöndíjából, zsebpénzéből névnap cukorkát, fektetett párnánkra esti ágyvetéskor szál virágot, annál jobban fölėje nőttünk szürkébb testvéreinknek.

Ez a vetélkedés érteti meg diadalomat, amikor Villi felbukkant életem szemhatárán. Valóban csak a messzi peremen, látomásos távolban, mint a délibáb. Mert nemcsak más intézetben lakott, de más rendhez is tartozott.

A város minden csinos, sőt nem csinos fiatal lányát számon tartottuk. Látásból, hírből, néha csak névről, de tájékozódunk egymásról. Nem hiszem, hogy a fiúk közt ez így volna. De a leány vetélytársat érez minden másiban, élete hazard, majdnem erkölcstelen szerencsejáték, mely nem egyéni kiválóságához köti előremenetelét. Ésszel, szívvel, erénnyel legtöbbször csak szerény, szinte mindig alárendelt sorsot küzdhet ki magának, de ha szemet tud szúrni a férfinak, minden egyéb érdem nélkül a legmagasabb rangba lendülhet. Természetesen fakadó életösztönből lesi hát a többit, igazi bellum omnium* ez, de az alacsony érzés olykor átcsap ellenkező végletekbe: odatérdelünk egymás jelessége, képzelt vagy valódi fölényei elé, az alázat eltűzött gesztusával.

* mindenki háborúja; létharc (lat.)

Volt egypár összekötő tiszt tulajdonságú, szemfüles, egéruotakon hazajáró társunk, akik mindenki-ről összeszedték a kívánt adatokat. A kövérkés, göndör, mopszarcú, örökké náthás Ili baba állott élükön, mert igazi pletykaiskolába járt, ahol a kézimunka s a háztartási dolgok gyakorlása közben egész nap el nem álló csatarában puhatolt utána: ki hány éves, helybeli-e vagy más vidéki, mi az apja, hány ablakos házban lakik, van-e fűzője, használ-e pirosítót, milyen számú cipőt visel, karika-e a lába a rejtélyes hosszú szoknya alatt, vannak-e udvarlói, és hányad rangú a varrónője...

Harmadéves egyetemista korom májusában láttam először Villit, a Sétatér óriásfáinak újult lomb-ernyői alatt, frissen felütött, gyantaszagú deszkasátorok mentében, ahol városi dámák limonádét, konfettit, tarka szerpentintekercset és cukrásztésztát árulgattak.

Vasárnapi kimenőruhánkban, párba fogózva ödöngtünk borsszemnagy árvaanyánk vezetése mellett a népünnepen. Időnként szembetalálkoztunk a „Degerando“ csapatával, csomó kimáslizott fejű, kicsípett csitrirel, akik nálunk jóval „kekkebbül“ mertek a sorfalat álló diákoknak, a bolondító májusnak, az egész életnek szemébe tekinteni. Híre járt, hogy akad köztük, aki utcai sétákon nyíltan megigazítja harisnyakötőjét, pedig a térde felett hordja, s a fiúk a „Degenerando“ címet adták nekik. Igazság szerint őket szeretettel terelgették egy gondatlan élet felé, minket puritán szigorral neveltek a kenyérkeresetre.

— Ebből a megszólt és irigyelt, szeles kedvű lánycsokorból hajolt ki felém Villi. Igen, jól ki kellett hajolnia, mert előtte járó magasabb társa eltakarta, és így nem tűnhetett volna fel, pedig különben az a jelenség volt, aki első látásra kiugrik a szem elé, akít a lélek siet számon tartani. De túl egész su-

gárhozó lényén, idegenszerűen ötlött fel rajta, hogy sötét-fényes, kunkori haja elől szemöldökéig hullt, és hátul nem érte el a tengerkék matrógallért. A hajlevágás akkoriban szégyen, de legalábbis palástolt szerencsétlenség számba ment, ez a fruska meg szinte kérkedett kihívó bodraival. Valahányszor e délutánon összekerültünk, mindig rám kandított a sorból. Nekünk nem volt szabad konfettit, szerpentint szórni, sőt még az is kikapott, aki felé a fiatalemberek túl merészen hajgálták a tarka papírhavat. A *degenerandisták* vidáman vásároltak, és szertelenül dobálóztak, ez is kijárt az ő aranyéletüknek.

A nagy kioszk táján történt, ahol a zaj és tömeg a katonazene körül feltorlódott, hogy Villi váratlanul átdobta hozzám kék szerpentintekercsét, amely nyakamon-derekamon át térdemig csavarodott rám, mint pajkos rabul ejtés. Pillanatokig valósággal összekötöttünk, mert én nem tudtam kibonyolódni, és ő — távozóban — két kezének laza gömbbé fogott ujjai közül a szalagot oly sebesen eregette, hogy alig feszült meg, és végül is csak egy közénk szoruló fiúcska szakította ketté. Közben láthattuk a hátraforduló, felénk nevető Villi pompásan ép fogsorát, egészen a belső zápfogig. Fiatalos impertinenciája ott villogott azon a gyöngysoron, melyből egyetlen szem ingerkedően előreugrott a többiek tökéletes glédájában. Legjelentősebb mozzanatul mégis azt kellett elkönyvelni, hogy a kis kötekedő a nála maradó szalagvéget megcsókolta, és ujjain, mint motollán feltekerve, matróbliúza kivágásán át becsúszta kebelébe.

Nyílt és szenvedélyes vallomás! És micsoda csinos, eredeti, bohó jópofától! Fülledt hálóinkban, melyekben tilos volt felnyitni az ablakokat, egész este ezt tárgyalták az egymáshoz lopózkodók. Úgy nőtt, terebélyült ezen az éjjelen tekintélyem, mint a szem előtt sudárba szökő, kitáruló fakírvirágok.

Ili baba már a sétatéren beszerezte új imádóm adatait. Hadadinak hívják, apja főszolgabíró egy dél-erdélyi megyeszékhelyen. Eredetileg a felsőbe hozták fel, főleg a francia miatt, de ő a hatodik után saját elszántából letette a különbözetit, és átlépett a gimnáziumi tagozatba. A haját tavaly kellett levágni, tífusz után.

Csupa érdekes tájékoztató futott be róla azután is. Vasárnap egy fiatalabb hittestvérével az evangélikus templomba jár el. Óriási helyzeti előny: kiszámú felekezethez tartozni, és egyedül vagy kettenhárman, sohasem csapatostul, árulásoknak kitéve vonulni istentiszteletre! Utána egy kis időt lehet kimódolni: sétára, cukrászdára, esetleg parkbeli találkozóra. Csakhogy Villinek nincsenek fiúügyei, valami rokonával levelez csupán, de azt is Antónia néni tudtával. Intézeti kelengyéje batisztból készült, remek angol rakettje és bőrbő kötött naplója van, amelybe verseket is szokott másolgatni.

Itt nyomra jutott Ili baba. A verseimmel került horogra, állapította meg, és ebben nem is tévedett.

Ha valaki azt hinné, hogy Villivel most már rohamosan belevetettük magunkat a szenvedélyes imádás sodrásába, az csalódik. Ahogy a gyermekek egy egész délután képesek szopogatni egyetlen diócsókocskát, lassan s takarékosan élvezve ki minden morzsikát, úgy nem kívántak ezek a lányszerelmek gyors fejlődést, fellobbanást. Az imádó sohasem tudhatta, nem hibázza-e el tolakodó lépésekkel a nemes hatást, az imádott pedig szeretett csillagmagas tekintélyben tündökölni, „északfok, titok, idegenség.“ maradni. Jőval később Villi megmutatta naplóját; csaknem két éven át minden találkozásunkról feljegyzéseket készített, és nemcsak azt tartotta megörökítendőnek, hol, mikor, kivel, milyen kedvben és ruhában látott engem, hanem ugyanakkor saját magát is leírta: mit

viselt, mire gondolt, és mit nyert érzésben, lelkesült-ségben a találkozás pillanataiban. Mint a szerpentin kék szalagja, oly légies maradt sokáig kapcsolatunk. Az utcán összerebbenő tekintetek beszédjén kívül legfeljebb Villi egy-egy levele táplálta, bizonyos anyagtanal tartalommal töltve ki ismeretségünket, melyet még kézfogás sem pecsételt meg. Ezek a levelek rendszerint újabb verseim megjelenése után íródtak — Villi sok megértéssel követte nyomon, meg is zenésítette őket —, de jóval többet foglalkoztak magával megírójukk, mintegy felkínálva egész lényét szolgálatomra. Legalább a távolból én így hittem ezt, holott a közlékenységnek talán Villi előtt is homályos okai voltak. Mindenekfelett az a törvény, amely a nőket általában önmegosztásra kényszeríti, még gondolataikban is. Különösen, ha bővelkednek fájdalomban, örömben vagy bármely más életérzésben: csak ritka nő bírja el a magányos teherhordozást.

Íme egy levele:

„A nem találó név oly végzetes, mint a nem találó cipő. Ahogy viseljük, mind kényelmetlenebb. Engem Vilmának kereszteltek — mi közöm a Vilmákhoz? Ha szépek, akkor fejedelmiek, hűvösek, öntudatosak. Ha nem, akkor mint a csendes, alig illatozó fehér virágok, amelyek feltűnés nélkül húzódnak meg az ablakpárkányon. Sem uralkodói, sem ablakvirág-hajlamaim nincsenek. Azért tizenöt éves koromban — gondolom, némi joggal — felvettem a Villi nevet. A serdülés kora dönt a külsőről és egyéniségről. Mindenkinek joga van ezekben az esztendőkből új, végleges nevet választani.“

A következő évben mindenütt ott láttam, ahol szerepeltem, és ha történetesen hiányzott is, a figyelem pontosságával küldte el maga helyett kedvenc fe-

hér szegfüimet. Szót azonban csak az utolsó iskola-hónapban váltottunk először.

Ha elmúlt a fűtési időszak, és intézetünkben nem kellett már tartani a súlyosabb betegségektől, a leg-idősebb növendékek némi kedvezésben részesültek: szabad volt tanuló-óráikat a közös dolgozó helyett a ragályos betegeknek fenntartott szobában tölteni. Ez a helyiség kertre nézett, tágas volt és verőfényes, külön csigalépcsővel, erkéllyel és friss gyékényekkel a kőpadlaton. Itt magoltam pünkösöd másodnapján délelőtt Ági nevű orvostanhallgató barátnőmmel, japán módra a gyékényen üldögélve. Meleg vizsgaidők évadján, amikor sürgős teendőink miatt felmentettek a templom alól. Kint a kerteken jószagból, csendből, ünnepből és napsugárból font háló terült, bent Ági akkora anatómiát és én akkora irodalomtörténet tartottam térdemen, hogy testileg is teher volt számunkra. A csigalépcsőn mezítlábas friss topogás verődött, egy sárga kendős, szikár szép tatárfej ötlött be az ajtónyíláson. A kalotaszegi Perzsi szolgálóé, aki bizalmasan jelentette, hogy két kisasszony keres engem. Lent várnak a lépcsőházban, és nagyon ki vannak babázva.

Vendéget csak az irodában fogadhattunk, de Perzsi értette a csiziót, és én jó szimattal utasítottam, hogy terelje csak ide őket, ahol árvaapánk savanyú képe elől dugva lehettünk.

Egy fiatalabb leányka kíséretében, aki egész kéve fehér szegfűt cipelt, Villi nyitott ránk, kipirulva. Nagyon tág, a zöld szivárványhártyát egészen felfedő szempillantása szorongó elszántsággal ragyogott le reám, közben mégis bocsánatot kért a tolakodásért, és világért el nem fogadta volna mellettem, a mosótakaróval borított ágsodronyon a felkínált helyet, hanem a magas, kényelmetlen keményfa-zsámolyra ült, amelyről lakkcipőjének orra éppen csak érintette

a padlót. Barátnője pedig az arasznyi lábtevőre húzódott le melléje. Ebből megállapíthattam viszonyukat: a kicsike imádtta Villit, és így — miután Ági tapintatosan az erkélyre vonult ki — teljes biztonságban beszélgethettünk.

Látogatóm azonban (mint leveleiben is) leginkább önnön dolgaival volt elfoglalva. Izgatottan adta elő, mily régóta tervezi, hogy felkeres, de csak a szülők által bejelentett címekre engedik ki, és oda is csupán, ha értük küldenek. Nem volt más mód, mint a szökés, Isten nevében pedig ma kikérte őket a hitoktató úrvacsoraosztásra. Ostyával, borral éltek is, de a záróima elől kisurrantak — valóságos véték. Rohantak a kocsiállomásra az egylovasért, és kirobogtak hozzánk. Csak percekig maradhatnak, mert visszafelé álutakon és gyalog kell kerülniük.

Ezalatt Villi at is nyújtotta már azt a bizonyos bőrkötéses könyvet. Arra kért, másoljam bele legújabbam megjelent versemet, mely — úgy látszik — nagyon megfogta.

*A lelkem tó,
Elrejtve, némán álmodó,
Férji bele még sohse nézett,
Fenekén alvó, mély igézet.*

Az is vallomásszámba ment, hogy restellkedő, fékezett mohósággal idézte a verset. Meg kellett értenem belőle, hogy szíve, mint a napraforgó, csak felém virágozik, nem vonzzák még a serdülők szokott csillagzatai.

Míntha tartottak volna, hogy elpattan az éteri hangulat, már indultak is, finom megszállottságot, szinte szédületet hagyva maguk után. Az oltári bor fűszeres illatát éreztem meg Villi leheletén futó csó-

kunk közben, vagy egész lényükből áradt a titokzatos kedvesség aromája?

És mégis, már ennél az első hódoló bemutatkozásnál, némi megindultság, ha nem szánalom fogott el Villi iránt, aminek semmi köze nem lehetett a rajongás nyomában támadó hiúsághoz. Talán benne is földet értek már ekkor az ábránd talajtalan légyökerei; bennem a görögtüzes vonzalom szertartása alatt csöndes, egyszerű, testvéri indulat mozdult meg iránta, előrevetett alaphangulata azoknak a későbbi időknél, amikor helyes értékére tudtam beállítani ragaszkodását: Villi bennem olyan lelket keresett, melynek feltárhatja belsejét, az elárultatás, megítélés és lekicsinylés veszélye, szégyene nélkül. Az indás növény természetes nyúlánkozása volt ez. Ritkán találkoztam valakivel, aki szenvedélyes következetességgel kívánta, hogy minden rokoni vagy érdekkapcsolat nélkül hozzátartozzam világához. Egyedüli iránytűje az a meggyőződés lehetett: aki úgy érez, amint azt írásaim tükrözik, az neki jó bizalmasál szolgálhat.

Gólyaévet töltötte le, amikor meghívott magukhoz, Vajdaszállásra. Az állomáson azonban, a bérkocsik során átvergődve, a hátsó, eldugott mellékpályaudvarra kalauzolt, ahonnan a keskeny vágányú vonat indult fel Marosvölgyből a Bágy-vidéknek. Dühös, megveszekedett fiamozdony futkározott, fújtatott és sikítózott a síneken, végül is akkorácska szerelvénnyel állított elő, aminél csak valamivel kapnak apróbbat az amerikai milliomos fiúcskák.

— Kicsit furcsa, ugye, máshová vinni a vendéget, mint ahová hívtuk, s ahová felkészült?

Túl volt az elfogódottságon, az ünnepélyességen. Inkább szokatlan könnyúséggel rendelkezett velem. Röviden tájékoztatott: a város poros, unalmas, az uszoda undorító, a gyümölcsöt, tejfelt, vaját piacon

vásárolják, s ő szereti a méretlen kosztot ... szóval, megyünk a nagymamához.

... Két fehér ló a fekete, öblös hintóba fogva, a bakon a nyári kékcsíkosba öltözött kocsis: ez az alkalmatosság vár az őrháznál, mely előtt igénytelen kásavirágok nyíltak a meszelt kővel bekerített csoportokban. Sápadt, nyurga, hamvasszőke fiatal fiú vette át ledobált csomagjainkat, aki aztán fülig pirult el, amikor Villi bemutatta. Zavara nemcsak nekem szólt, hanem unokatestvérenek is. Kapkodott és többször utánakérdezett egyazon dolognak, mint aki nem képes egyszerre áttekinteni az élet új meg új változásait. De jólneveltsége, szolgálatkészsége mindjárt szemembe ötlött. Térdünkre terítette a tigrismintás plüssakarót, útításkáinkat majdnem nőies gondossággal rendezte el, és csak azután hágott fel a bakra, a kocsis mellé.

Eső utáni, puha úton hintáztunk kék káposztaföldek, dúsan indásodó dinnyések között, egyetlen falucskát érintve, ahol a zsúpos házak verandáiról muskátlik ríkítottak, s az út menti sekély vízárokban sárga pelyhű rucák, faközöld libapipék és félmezetenlen gyermekek tapicskoltak. Minden boldog felszabadultságban lihegett. A ruhakorctól való paraszti megkönnyebbülést mi a lelkünkön éreztük.

— Ez Holtág, valamikor itt folyt el a Bágy, de azután megszökött a völgy túlsó oldalára, gondolom, a dinnyebúztól.

Mint a régi, viharosott csont, olyan szürke-fehér bástyaforma torony köré bújtt össze Bágyrév, a nagymama faluja. A családi telek, mint vezető birtokosé, napsoron húzódott el a magasan kioromló udvarházzal, haragoszöld, nemes fáival, istállók, színek, magtárak és cselédporták nyájas telepével. Amikor a széles megyeútról átkanyarodtak a dobogó fahídra,

hirtelen felerősödött a malomárok vesszőgátján át-szűrődő vízár ütemes zúgása.

— Semmi így nem altat! — ujjongott Villi azzal a meleg otthonossággal, amellyel az út végső szakaszán mutogatott, magyarázott el minden dombfokot, ösvényt, kertet és keresztet. Ami nekem mint pusztá látvány szolgált élményül, neki ezer változatos esemény színtere. Emlékek kandikáltak rá minden fa, minden forduló mögül, igazi driádok*, eleven tündérek.

A kapubálványokon, melyeknek sarkain belülről óvatosan elfordult most a két okkerbarna ajtószárny, még a száz év előtti világból való, koszorús kőamforák nyugodtak, de maga a duplatetős udvarház nem lehetett nagyon régi — ezen a tájon semmi túl nem élte a negyvennyolcat, a parányi templomkastélyon kívül. Mégis, a teremnagy ebédlő a kétfelé nyíló szobákkal a törvényé vált régi ízlésre vallott, de újszerű volt nekem a félemeletnyi magasság: tágas, ősi pincék emelték a házat, és ez értette meg az ebédlő elé épült verandát is, amelyhez két oldalon vajsárga mészkőlépcsők vezettek. Itt, a csebres olean-derek és gránátfák között várt reánk a szigorú tartású, de mosolyogva kedveskedő öregasszony.

— Na, fiaim, hát itt vagytok, táj, lelkem — csó-kolt sorba minket, engem is, s közben megcsapott alig-alig öszülő, gesztenyeszín hajának perubalzsam illata.

— Láss a pakkokhoz — fordult a sudár, feltű-nően jóképű belsőhöz, aki inkább vele egy sorban, mintsem a háta mögött állt, akár családtag. Bizonyos fojtottan ragyogás ülte meg ezt a fehérszemélyt, ami annak primitív tudatából tagadhatott, hogy minden szem megakadt rajta. Ő vezetett be a vendégszobá-

* erdei nimfák

ba, olyan nappalifélébe, ahol a kis zöld garnitúrához nemigen talált az újforma, széles, párnakockás heverő, még kevésbé az ajtó mögé odakészített mosdó.

— Szia, hozd le a hiúból a mosdó elé az olaszfalamat — rendelkezett Villi, akinek ez a szoba nyilván nyári tanyául szolgált.

Az ebédlőben hatalmas, körégős petróleumlámpa függött, alatta kihúzott, táblával megpótolt asztalt terítettek. Az ilyen régimódi háztáj az asztalon mutatja meg kincseit. A padlók csak súrolva vannak, a székek hajlított tömegbútorok, s a diófakredenc már ünneplésnek tárgya — de a damasztabroszon, a porcelánon, az ezüstön selyemfények futkosnak, az egész valaminő áldozati helynek tetszik, s eszébe juttatja az embernek az „asztal“ szó ünnepélyes jelentését. Azt már tudtam, hogy az étkezés nem csupán a megpihenés és a szórakozás ideje, de valami öncél, „ezért dolgozunk“ — és ebben nincs semmi hedonisztikus, a táplálkozás, az örök megfrissülés forrása, ilyen helyen talál hozzá az asztali imádság is.

Ma este azonban sokkal világiasabban indult minden: utolsó percekben négy pogácsára hízott, lesült képű lurkó robogott be, szintén unokák, a nagymama mostohaleányától valók, akik úgy hasonlítottak egymáshoz, mint egy töről kibúvó gombafejek. Már előzőleg kicsapott zajongásuk egy másik oldalszobából, ahol egy dűnnyögő, igen türelmes hang mosdásra, cipőfelhúzásra buzdította a siserahadat. Most előbukantak, és Villi sorban bemutatta őket, ami nagy szerencsém volt, mert asztal felett mindüket fiúknak néztem volna kopaszra levágott hajukkal, csíkos, napszívott tornaingükben. Pedig egyikük leány volt, és mint kisült, lárma és elszántság dolgában vezetőjük, míg a legkisebb fiúcska étvágyával tündökölt. Ma ugyan még fékeztek magukat, rekedten sugdosódtak,

Villámsugárnak, Sziszegőlángnak szólongatva egymást. Összefoglalóan „az indiánok“ néven tartották számon, állandó szerepük értelmében, melyet egy Donászy-regény alapján megjátszottak.

A vacsorai tálat magunk csúsztattuk fel és alá az apró falécekből összerótt asztalközéprevalón, ez a háziasszony különös bizalmának jele volt irántam; nem vett vendégszámba, hanem a maga igénytelen fajtájához sorolt. Mert különben saját családjának tempósabb tagjaiért is változtatott a házirenden, és körülhordatta a főtteket. Amellett csupa falusi eledelet kaptunk, de a bámulatos az volt, hogy a nagymama a legegyszerűbb, majdnem paraszti dolgoknak is hasonlíthatatlan ízekkel adta meg a módját, s minden tukmálás nélkül, oly lelkéből kínálkodott, hogy az magában is étvágyat gerjesztett.

Villi rásandított az első tálban érkező, aranyszínű vajban úszó kásahalomra:

— Nem mondtam?

— Tolvajt csináltak nagyanyátokból, lelkét szedtem le érte az oltott tejnek! Majd ehetjük télen a sovány sajtot, ha így gazdálkodunk.

— Istenfélő lélek nem gondol a holnappal, nagymama — állapította meg bölcsen Berci, a főindián.

Az étkezésnek tulajdonított fontosság hízelgett az öregasszonynak.

— Hálás asztalvendég derekasan nekilát, fiam. Ez a mi fáradságunk jutalma.

A lámpa fentről hulló fénye, a bálmos felpárolgó gőze s az öregasszony sötétkék szemének nyájas pillantása oly világot teremtett az ebédlőben, melyben kitöltődtem a „jó helyt vagyok“ nyugtató hangulatával. Pályánkról, vizsgáinkról beszélgettünk, amire a nagymama csak annyit mondott: „Szép dolog biz ez!“ — s huncutul, némi restelkedéssel hozzátette:

— De azér' ti, fiaim, nem utáljátok a férfiakat?

— Ó, nagymama, most már nem járja a maguk nótája, hogy „Mít ér a lány legény nélkül!“ Én például sohasem akarok férjhez menni! Ugye, Palkó? — És Villi ártatlanul rákacsintott unokatestvére.

— No éppen, mert te ezt Palkó orrára kötöd? ... Curukk, Szia! Mít tátogsz a diskurzusba? Kopogtatnak!

A belsőnek halkan, de keményen odamondott intés azt jelentette, hogy a konyhából nyíló ablakocskán át új küldemény — friss pipesült — kérekedik be az ebédlőbe. Hőtől kifőtt, mogorva boszorkakép toltta befelé a tálat, és rántotta vissza a záró fapablát.

— Ez a mi Vénágnisunk, hű lélek — magyarázta a nagymama —, s van konceptusa a főzéshez.

Már a vacsora alatt, de különösen lefekvés után vált tudatossá bennem a minden békétlenséget elaltató érzés, amikor a megritkított zsalukon keresztül töretlenül zúgott be a gát: ezer meg ezer szájharmonikán átbuggyanó, sírón lihegő muzsika, mely mélységesen megindított — sohasem hallottam eleddig vesszőgátat. Úgy belém rekedt e dallam, mint halk, zümmögő kórusa minden idekapcsolódó emlékemnek.

Reggel még mosdottunk, fésülködtünk, mikor Palkó küszöbünkre állt a friss postával. Ez volt a szokása, hét órakor már átugrott a postahivatalba, néha még a zsákok lakatait is ő nyitotta fel, csak hogy beroboghasson a hírekkel. Ajtónkban ácsorogva hangosan újságot olvasott nekünk, és csak hosszas megkövetésekre, mélyen lesajnáló megjegyzések közben adta elő a képeslapokat, melyeket Villi kollégái írogattak, kalligrafikusan, ünnepélyes kaeskaringsókkal, titkos célzásokkal spékelve, sőt a bélyegek alatt őszinte vallomásokig vetemedve.

Még az első délelőttön kirándultunk fürdeni a be-

rekbe fáért induló „szerecseny tehennel“, ahogy egyik indián a bivalyokat elnevezte. Palkó szénát rakott a szekér aljába, és készséggel adta fel Villi görbe lábú dakszliját, Lábaviszit, pedig nyomban megkapta érte az alattomos kérdést, hogy: ne vigyük Cilindert is? Cilinder a szikraszőrű, fekete kandúr volt, aki sok jeles tulajdonsága mellett mégiscsak irtózott a víztől, s ezt Villi, a szigorúan kutyapárti, minden alkalommal fölemlegette Palkónak, aki csak a macskákkal barátkozott.

Sok ilyen apró háborúskodásukra jöttem rá, párhuzamosan annak a szoros egybetartozásnak fölfedezésével, ami az unokatestvéreket majdnem édestestvérekké foglalta. Például mindjárt ott az első fürdésnél. A Vereskő alatt, a Bágy egy drága kis tájrészletén, ahol a cinóberpiros, kimosott sziklaaljban alig rebbenő tóvá gyűlt meg a még hegyi jellegű kristályfolyócska. A berek sűrű mogyorósa mint élő fal zárta el a világtól tündérfürdönket, melyet Palkó felosztott köztünk meg az indiánok között.

— Kedves Dörgőfelhők, Aranyliliomok, Sziszegőlángok, tessék a sziklán alóli szakaszt megszállani, s a sziklától feljebb a halvány arcú ebek birodalmát minden háborgástól megkímélni... És hol a fürdőruhád? — kérdezte most legalább negyedszer Vilitől.

— Állítsd csak fel a vetkőzőt a vendégnek!

Két negyvennyolcas tarka esernyőt borítottak össze számomra.

Mialatt én szürke vitorlavászon dresszemet gomboltattam, Villi szembeállt a nappal, és földre csúsztatta magáról egybeszabott köntösét.

Tűzvörös trikóban termett előttünk, hogy Palkó felszisszent:

— De hisz ez tisztességtelen!

Villi kiöltötte nyelvét, és beszaladt a vízbe. Pár pillanat múlva hátán ringott, mint himbálózó virág. Énekelni kezdett, a „Kinyitni nem merem“-et a Faustból. Hangja tele volt a fiatalság gondtalan és céltalan boldogságának felszálló gyöngyeivel. Nem neheztelt meg a nyersen kirobbanó bírálatért, sőt egyáltalán semmiért sem; az indiánok üvöltöző vízi-játékát is tűrte, akik — folytonos határsértéseket követve el rovásunkra — egymás locsolásában, víz alá nyomásában és szabályos verekedésekben tomboltak.

Mindössze a tömzsi Taminak mért le egy taslit, amikor az úgy ugrott be mellé, hogy mindketten a mélybe fordultak. De aztán elszívta vele a lelki békepipát, mert még vidám úszóleckét is tartottak.

Később lapos kövecskéket keresgélünk, versenyt hajigálva a víztükörré, és ebben Villi alaposan lefőzte az egész bandát: kavicsai új és új szökkenéssel pattantak el a folyócska fodrain, nyolcszor, talán tízszer is. Újból vetekedett Palkóval, s a sunyi dakszli hordta neki a legpompásabb kőkorongokat.

— Lám, ha az embernek kutyája van!

— No, majd megmutatom neked, mit jelent egy macska, tartsd számon!

Villin kivert a libabőr, és halkán sikkantott is. Cilinder kandúrnak hátborzongató érdemei voltak a ház gazdasági életében. Kövér dög patkányokat hordott Palkó ajtaja elé, melyeket maga fojtott halálra. S ezeket könnyű átfektetni akárki küszöbére! ...

A pihenő órák után a nagy kertbe indultunk, ahol kőasztal és régi, földbe vert keményfa-padok álltak egy templombolt alakjában növesztett gesztenyesor alatt. A fehér liliumok és óriás szarkalábak évadjában voltunk, s Villi fehér-kék matróruhájával alkalmazkodott e színekhez, ahogy délelőtt a cinóber-színű dresszel a Vereskőnek járt kedvében. Vagy a

környezet szabta magát hozzá? ... Kicsit idegen, kicsit boldog meseforma talajon éreztem magamat közöttük. A délelőtt kacér tűz, a kihívó pajzán vetélkedés, a kemény mozdulat, mellyel a kavicsokat víz-síkra vagdosta, leolvadt most kis barátnőmről: tejszerű volt, korai jácint, minden, ami egyszerű, jó és megnyugtató. Illedelmesen kézimunkált, mialatt Palkó újságot olvasott a nagymamának.

De miért fogózott belénk, mit keresett közöttünk ez a nyurga siheder, arcán az érettségi sápadtságával, homlokán a legyőzhetetlen pubertás apró, alattomos ütegeivel, a pattanásokkal? Ügyefogyottan udvarolt nekünk, párnát, vállkendőket, málnaszörpöt vitt-hozott, ha kellett, s politizált is a nagymamával. Helyét én egészen másutt jelöltem volna ki: a kertnek a Bányra kifutó végében, ahonnan időnként veszett hadilárma csapott fel, főleg a késhangú Aranyliliom szájából. Vajon nem lett volna legméltoőbb szerepe, hogy ifjabb unokatestvéreinek játékaik irányítsa?

Később hallottam, hogy sohasem voltak fiúpajtásai. „Mert a fiúk durvák” — magyarázta ki idegenkedését. Máig hiszem, azért kerülték őket, mert erősebbek voltak nála, ha nem is mindig ökölre, de mert belső alkata, érzékenysége túlságosan prédájául szolgáltatott ki a legkisebb sérelemnek is.

Lehet, hogy nem éppen ezen az első napon hoztam szóba Villinek, mennyire nem hasonlítanak egymáshoz Palkóval — és szintúgy el üt tőlük a négy indián. Ő azt felelte, hogy tulajdonképpen nyolcan vannak unokatestvérek, de az ő két öcsikéje megint egészen más, mint akármelyikük.

— Elvégre összevissza keresztelkedtünk. Lujza néni, az indiánok anyja, nagytata első házasságából született... Nagytata akkor még tisztartóskodott Bányfőn a grófnál, s egy elgazdagodott kurtanemes

leányát vette feleségül ... amolyan legendás, de nem bizonyítható előnévvel, ami van is, nincs is, ahogy akarom. De a kúria, az a nagymamáé, Csesztvei-ház, mi Hadadiak csak jövevények vagyunk benne. Én elmondom ezeket neked, mert bennem semmi sincs mostohám gögjéből. Én az édesanyám leánya vagyok, aki német játszópajtásnak jött Palkó mamájához, Tinike nénihez Brassóból. Úgy szerette meg apám a lenszínű copfjaiért s kék dirndliruháiért.

Félregombolta matrózbúzának nyakbetétjét, és megmutatta az aranyláncon függő érmet, melybe anyja fényképét foglaltatta. Jól ismertem én az ilyen született dirndliket, akik húszéves korukig frissebbek a szakított rózsánál, azután „emberré“ lépnek elő, elcsontosodnak, és stoppolt kesztyűben, harisnyában is kitűnően érzik magukat.

Mínta a bennem felköltött képzetekhez társítaná szavait Villi:

— Drága anyám húszévesen halt meg — mondta inkább mély komolyságban, mint fájdalomban: hiszen anyja ismeretlen halottja volt, az elvesztés eleven élménye nem hagyhatott sajnó nyomot benne, akármilyen tragikus is volt, amikor a gyermekágy után templomba kocsizó fiatalasszonyt a lovak elragadták, egy belső elvérzés rövid haláltusáját idézve reája.

— Kicsimama (mostoháját szokta így említeni) nem sok tudomást vesz a ház múltjáról. De talán igaza is van. Mert akkor tudomásul kellene vennie, hogy anyám volt édesapám ellenzett, fontolások nélkül kötött házassága. Persze, apám jóvátette aztán célszerűtlennek tartott lépését második választásánál. Igaz ugyan, ami az előkelőséget illeti, Bella mama vér szerinti rokonságban áll a régeni tutajos dinasztiákkal, de a tutajosoktól csak a jómódot fogadta el, a családjának kizárólag előkelőbbik, állító-

lagos „firtli“-ágából származtatja magát. Csak apai ősei vannak, mint Pallasz Athénének!

Első kora holdfényen sétálgattunk a veranda előtt, vacsoraidő tájban. Villi benne volt a szinte féktelen közlékenységben, annak az őszinte lendületével, aki szereti és érdekesnek tartja a maga egész lényét, világát, még a borús vagy nem hízelgő árnyalatokkal is. S hozzá bizonyos koraérett éleslátással, bíráló, sőt csipkelődő készséggel szemlélte környezetét, ami árvaságának önkéntelen figyelő és védekező helyzetéből következhetett.

— Mi ketten Palkóval azért tartozunk úgy össze, mert mi a család ábrándjaiból születtünk, mi virágos növények vagyunk, a többiek valami jó, szívós termőfák lesznek. Én legalább így képzelem, s ez nem önhittség.

Furcsa volt ezt hallani, nem Villi miatt, aki csakugyan hasonlított minden tavaszi virághoz, hanem Palkóról, az ügyefogyott, félszeg sihederről. Öccse iránt való elfogultsága mégis meghatott.

— Mert talán abban is van valami, amit Szia anyja hajtogat, hogy csak azóta húzunk ennyire egymáshoz, mióta egyszer elszabadult a bivalybika. Én nem emlékszem erre, és Palkó sem. De Rávéka néni végignézte, a földbe gyökerezve, ahogy a fehér szemű szörnyeteg egyenest nekünk rontott. Akkor éppen a kőkerítéseket vakolták, s mi ott játszogattunk az építéshez hordott porondban a veranda alatt. Én felkaptam Palkót, és beestem vele — mert alig-alig bírtam — az előkert ajtaján... A bika belefúrta szarvát a lécrácsba, zihált és bőgött dühében, hogy utol nem érhetett. „Ez ment a Palkó úrfi szívére“ — mondta Rávéka néni.

Talán mégis már az első estén megbeszéltük mindent, különben hogyan találhattam volna annyira természetesnek Villi kérését, amellyel lefekvéskor ágyam

szélére kuporodott. Nyakig, csuklóiig begombolt fiús hálóinget viselt, és ez, ártatlan tekintetével, titkon nyirbált s így még mindig rövid hajával, valaminő nemen kívüli, tiszta teremtséé egyszerűsítette most.

— Vajon megengedné-e nekünk, hogy Palkó még bejöhessen hozzám diskurálni? Ez régi szokásunk ... Tudod, ő már augusztusban beáll praktizálni, s olyan rabmesterséget választott, hogy alig leszünk aztán együtt. Eléd állítom az olaszfalat, és a gyertyát elárnyékolom.

A víz bágyasztóan édes dallamát mintha nekem fújná, a kőfal meg a Bágy közötti gyalogúton olykor egyhangú paraszti topogás, szóbeszéd verődik, kutyák ugatják a mesenagy holdvilágot, békák onkolnak a pocsolyában, s ez mind szenderít. Még a két fiatalka suttogása is, pedig Villi földre vetett matraca lábamnál fekszik, és tisztán hallhatom, láthatom őket az olaszfal ritkult kartonján keresztül.

Szeplőtlen helyzet: Villi felhúzott térdel gubbaszt, csaknem a párnán, Palkó a matrac végénél könyökölve hever a szőnyegen. Annyira elnyomott az álomosság, hogy másnap nem voltam bizonyos benne, vajon csak elképzelttem ilyenformán magamnak őket, vagy csakugyan virrasztottam miattuk. De virraszt-hattam, mert pontosan emlékszem máig életüknek olyan adataira, amelyeket akkor hallottam tőlük.

Villi mindjárt cigarettát vett elő.

— Rászoktam, ne haragudj.

— De Villi, ha nagymama sejtené ...

— Nem szabad, hogy megsejtse. Orvosnak muszáj cigarettázni. A boncolások miatt. Tudod, néha még az én kötélidegeim is felmondják a szolgálatot a boncteremben.

Palkó összeráncolt homlokkal gyújtotta meg a lángot, s abba bámult, míg Villi elé emelte. Nyilván nagyanyja nézetén volt, de nem tudott kitérően pro-

testálni. Mint a „tiszteletlen“ trikó esetében is, meghátrált, s elfogadta nényjét a maga különcködéseivel.

Valami riadalom átsuhant rajtam.

Ezeknek csak a sorsuk testvér. Viselkedésükben igen sok az áhítat, túl sokat jelentenek egymásnak.

Villi nyugodtan, mélyen szívta mellre a füstöt. Az úgylis kikanyarodott a ritkított zsalugátereken. S omlott be helyette a borsóvirágok mézpárája.

— Hát, fiam — mondta a legcsaládiasabb hangnemben —, a harmadik titok jelentősége egyre növekszik.

— A kuffer?

— A kuffer ugyanaz a Madi-komplexumban, mint a rugó az óraműben.

Villi kis öcséinek mademoiselle-jéről folyt a tanakodás. Kiteregetődött előttem, hogy régóta lesik, gyűjtik aggszűz életének furcsaságait. Először cipőjének belső, „föderre“ járó sarkait leplezték le Szia segítségével, mert a Madi hálószobájába senki be nem férközött az ő akaratán kívül. Ajtót, ablakot gondosan bezárt maga után, de a szemfüles belső egyszer a hálószobájával közös vaskályhát mozdította ki helyéből csőseprés címén, úgy suvadt be te-repszemlére. Hasonló fogással derült világosság a csupa „volant“-ból varrt alsószoknyákra is, melyeket maga keményített, vasalt tyúkborító formára, behúzott zsaluk mögött. De volt egy bőrröndje, amibe senki soha bele nem pillantott, bár Villi nem átalotta volna, felnőtt lány létére sem, holmi ágy alatti való megbúvás, ablakon át való bemászás árán megfirtatni a forradalom (mégpedig szerinte francia forradalom) előtti jószágot. Csakhogy lakatain kívül valami mutációs önzárulás is óvta titkát minden kandiságtól.

A két gyermek valósággal törte fejét a találga-

tásban, vajon fűrészporral töltött farmatring, gumi műemell vagy zápon maradt menyasszonyi fátyol rejtkezhetik a kofferben.

— Mondd, például, ha téged árvíz vagy tűzveszély fenyegetne, mit mentenél a házból? Ugyebár, a feltétlen értékeidet. Mondjuk, a kandúrodat?

— Mondjuk. De esetleg téged is vinnélek.

— Nahát hallgass ide, mi történt nálunk múlt vasárnap. Kora délután beállít öcsémhez a szomszédból Kaja. De tudod, az a kölyök olyan orcátlan már, mint a piaci légy. Fél három lehetett, mindenki pihent még. Hát egyszerre hallom, hogy a fiúk fecskendezik az udvaron a tűzfalat. Kinézek. Képzeld, a gaznácik kilopták az irodából a kézi fecskendőt, és pontosan gyakorlatoztak vele, mint ahogy a hajdútól látták. Mielőtt rájuk szóltam volna, Kaja ordítani kezd: „incendium, nincsen dióm!” A szomszéd szobában erre felsikolt a Madi, aztán topogva futkos, nyitorgat, cepekedik és zsupsz! kirepül a koffer az ablakon. Nos ... adj még egy cigit!

Elpismogott a rosszul töltött cigarettával, s a füsttel együtt eregette szárnyra a kofferügy csattanójának részleteit: Madi mezítláb, csorgó vizesen rohant elő a tyúkszemáztatóból, és csak miután felkapta a koffert, kezdte forgatni a fejében, hogy hol a tűz és merre meneküljön. Ez még a „la bonne soeur”-^{*} esetnél is mulatságosabb volt!

— A „la bonne soeur”-ügyet én elítélem. Szeretném, ha megutáltad volna érte a Fricker leányokat. A koffer, az más ... Fényképet, szerelmi levelezést őrizhet benne egy olyan chevalier sans reproche^{*}-tól, amilyenné Danikát és Lackót próbálja átnyomorítani.

* a jó nővér (fr.)

* gáncs nélküli lovag (fr.)

— Ó, édesapám azt állítja, hogy csak a keresztlevelét félti és zárja benne olyan dühvel.

Érzékeny gyanúmat, hogy Villi részéről valami tudatos magakelletés, Palkó felől pedig a kamasz vaksi és éretlen nősóvársága áramlik kettejük között, teljesen lehalkította az éjfélbe nyúló fecsegés. Gyermekük még ezek, kicsit rossz, kicsit jólelkű gyermekek, akik a Madiról aztán állataikra kanyarodtak. Megtudtam, hogy Palkó irtózik a kutyák kopogó járásától, poros, zsíros és durva tapintatú szőrétől, eső utáni bűzétől. Nagyon büszke viszont Cilinder patkányverő erényeire, karcsú szépségére és csodálatos illemtudására. Kifejtette, hogy Lábaviszi értelmessége, ebalázata és szolgálatkészsége alsóbbrendű dolog, a kispolgári filiszterség ismérve, a macskák ellenben királyi nemzetség: hősök, etikettesek és hedonisták. Hogy Cilinder csak pecsenyét és kalácsot eszik, ez lehet hiba, de ezzel szemben Lábaviszit étvágya a disznókénál alacsonyabb kosztra is rávetemíti.

Villi főlemlegette Cilinder kajtárságát, és főként szennyes nőügyeit, mert bár hivatalos feleséget tartanak neki a házban, állandóan a szomszédok nőstényeit hajkurássza.

Mi minden volt képzelődés abból, amit egymásnak kedvenceikről feltaláltak? Mindegy. Ez a képzelődés és elfogultság is hozzátartozott az ő külön, tarka, egyéni világukhoz.

Mégis a suttogás főképp Villi egyetemi gólyaéve körül forgott. Most bepillantottam Palkó bámulatójának egyik fő forrásába. Villi az iskolában „előtte járt”. Pedig mindössze pár hónappal volt idősebb nála, és az elemi még együtt végezték a falusi iskolában. Később végzetes dolog történt: Palkót egy utóbajos kanyaró visszavétette a gimnáziumban. Oszályt kellett ismételnie a „szamarakkal” egy sorban,

és ez amúgy sem erős önbizalmát teljesen megin-gatta. A nagymama sokszor kapta rejtett zugokban sírdogálva, kitalált tehát némi enyhíthetet. Villi édes-
apjával — ki a fiú gyámja volt — kiegyezett, hogy Palkóval változtassanak iskolát, vigyék el német szóra Brassóba, ahol Villi anyai rokonsága él. Nem a gyermek érzékenységét adta okul, erre az ő friss életű, keménykötésű fia mit sem adott volna, ha-nem arra hivatkozott, hogy Palkónak bírnia kell mind a három erdélyi nyelvet, és önállóságot is jó lesz tanulnia.

Ezek a körülmények persze jóval utóbb alakultak ki, állottak összképpé bennem — jórészt önkéntelen egybeszerkesztő hajlamom folytán, mellyel a körü-löttem lepergő életek eltakart, süllyedt háttérét szok-tam megszövegetni magamban ... Most még csak úgy tekintetem őket, mint jó pajtásokat, akiket bi-zonyos zárt élménysorozat együvé kapcsolt, és akik ezeket az élményeket játékszerekként szedik elő, hogy velük elmulassanak.

De ha még nem is voltam járatos az előzmények-ben, már akkor megfigyelhettem, hogy Palkó kérdé-sein, melyeket kétszer-háromszor is megismételt, tit-kos, óvatos kíváncsiság rezgett, mintha csodák nyit-járól tájékozódnék:

Igaz-e, hogy az ember azt hallgat, amit akar? („Hallgat“ — nem kell magolni óráról órára!) Hogy lehet hiányozni az előadásokról? Hogy a tanterem-ben ki-ki oda ül, ahová tetszik? Például Villi beül-het a fiúk közé? Azért az nem volna szép, s ne te-gye, mert a fiúk titokban megérintenék. Hogy sza-badon járhatnak színházba, moziba, kávéházba? Mi az a prezencifogás? Milyen az index? Igaz-e, hogy késő este is vannak előadások? Olyankor kivel megy haza? Aztán arról is hallott, hogy a gyakorlatokon nagyon bizalmasak a kollégák!

Villi kicsit nagyképűen oktatta. Bizonyos hanyagsággal szólt a dolgokról. Ártatlan tódításaiból kiütött a hirtelen felszabadult, élményekkel meggazdagult fiatal leány palástolt dicsekvése. És játszott a fiú gyengébb idegein, tudatában annak, mennyire álmélkodik az bátorságán, mellyel — apjával is szembehelyezkedve — az orvosi pályát választotta.

„Kaptam egy férficombot ... állapotos asszonyi hullá került éppen boncolásra ... alvadt tej szivárgott melléből, ahogy átmetszettem“ — úgy mondotta, akárha karácsonyi ajándékokat sorolna fel egy szegényebb, üres kezű rokonnak. Palkó gégejébe rekedő lélegzettel hallgatta. És dadogva farolt el a témától.

— Beszélj a vegytani óráidról ... engem az jobban érdekel!

És egyezkedni kezdtek, hogy ha majd Palkó patikus lesz, ugyanazon városba telepednek, és egymáshoz küldik a pácienseket. Minden gondolatuk olyan összeszövetkezésfelé irányult: túlságosan egymásra utalódtak, egy fészekhez melegedtek. De miért? Hiszen Villinek gazdag, vidám otthona lehet, mostohája a nagymama komoly szava szerint is kitűnő asszony. Hiába, mégis mindketten árvák és egy öreg nagyszülő elnézve szerettei. Ezen nem változtatnak jó mód s kiegyensúlyozott létfeltételek, melyek között minden lelki sérülés nélkül élhetik ifjú életüket. És volt még ezenkívül valami későbbre szóló tovamenekedés is közös terveikben. Mintha sejtették volna, hogy hullandó fészekben szoronganak, egy váratlan fordulat felboríthatja, talán nagyanyjuk elmúlásától rettegtek, amikor jó lesz másfelé révet építeni. Túl korai bölcsességgel tudhatták, hogy bizonyos helyzetet s annak minden biztonságát egyetlen személy tartja. Vagy miért tanul Villi, a szép, neves és módos úrikisasszony, s hozzá olyan pályán,

mely testi alkatának, lelki érzékenységének tulajdonképpen túlerőltetés!

Nem emlékszem, mikor váltak meg akkor éjjel. De másnap már sokkal mélyebben érdeklődtem soruk iránt. Ahogy őket izgatta a Madi szegényes titka, úgy kezdett engem foglalkoztatni az ő szenvedéstelen árvaságuk. Értelmetlenségnek hangzik, s pedig úgy éreztem: csakugyan idegenek kicsit a maguk világában, csakugyan virágos bokrok termő kukoricaföld közepében, szinte törvénytelenek a keretben, ahol józanok, hasznosak, egyszerűek az élet törvényei. A tisztos nagymama is például nemigen látja vagy nem tartja különös értéknek Villi szépségét, bujkáló, olykor tűzben kivillanó finom kacérságát, szellemének kecsességét. Jónak, tisztának, dolgoznak, udvariasnak lenni — ebből állhatott kátéja, a többi ráadás, felesleges jó cselekedet.

Sok egyebet tanultam meg lassanként felőlük, nappali viselkedésükből is. Palkó szokatlan modorából főleg, mellyel hol korholta, hol becézgette Villit. Feddései különben maguk is gyöngédségből fakadtak, mert bizonyos idegességből pattantak elő, amikor nem bírta el Villiben azokat a fogyatékoságokat, melyek a kamaszkorból alig kinőtt leánynál voltaképpen természetesek. Palkó tökéletességet kívánt nénjétől, azért haragudott a titkos „cigizésre“, a piros, rövid szárú trikóra, meg a „la bonne soeur“-féle fiatalos kegyetlenkedésekre.

Ez a Madi-história úgy történt, hogy a tavaly nyáron Danika meg Lackó úszóleckére jártak, mégpedig a női fürdőórákban, a francia kisasszony kíséretében. A felügyeleti időt Madi kifakult lüszterpongyolában s kimustrált félcipőben kuporogta át a mély víz lépcsőin — mintha úszni tudna, holott alig térdig mert a habokba ereszkedni, és a karfát görcsösen szorongatta. Közben a huncut hullámok fel-

fellibbentették a szemérmes lüszterleplet, néha ikra közepéig is megmutogatva Madi borotvára szoruló, valósággal tüskés lábszárait. A cábárságukról hírhedt Fricker kisasszonykák az ugródeszkaról csipogni kezdték:

— Lábonszór, lábonszór!

A Madi nyájasan átszólt hozzájuk:

— Ez nem a helyes hangsúly, mes enfants*, azt úgy kell: la bonne soeur! Ákszan a „bonne“-on, a „la“ nélküli hangsúly.

— De így sokkal szebb: lábonszór! — sikítottak a neveletlen békák, és sorban bepotyogtak a nevetéstől a vízbe.

Az ilyen ízetlenség megrovása Palkónál éppúgy nem következett a csúfondároságot általában kedvelő sihederi korból, ahogyan nyájaskodásai is különös módon elütöttek a szokottaktól. Sohasem mondott dicséreteket, sohasem hízelgett Villinek.

Olykor feltűnt kis barátnőm valahol a veranda lépcsőin vagy a gesztenyeallé végében. Így, megszűröl jobban szembeötlött járásában az a ringás, mely az egynyári, fátlan virágszárak lebegéséhez hasonlít, s amely ifjúságából, zsenge növéséből származva oly jól összehangolódott hajlékony kedélyével. Ilyenkor Palkó minden cél nélkül elébe sietett, és csak nemrég csappant horzsos fiúhangján szölongatta:

— Tipeg! Tipeg!

Máskor, ha fűrödtünk, s Villi énekelt a vízen, Palkó szinte csak magamagának mondta:

— Fújja, fújja, fűrulyácska!

Egyáltalán szerette jelzők helyett igékre elkeresztelni, és legtöbbször így hívta:

— Rhaccsolka, gyérhünk! — mert bizonyára

* gyermekeim (fr.)

édesanyjától valami kis német íz maradt Villi tor-
kában.

Mindez incselkedésnek, sőt néha csúfolkodásnak is számíthatott, s nekem mégis úgy csendült fülembé, mintha boldog hálaadás volna az örömtől, mely nénjének minden élettevékenysége, egész testi és lelki léte nyomán kivirágzott benne.

Villi búbája elől valóban csak a vak zárkózhatott volna el, s éppen magahordozásának kelleme ragadott meg engem is — enélkül talán szép sem volt igazában! De hogy ez az egymásnak túlzott fontosságot tulajdonító együvéhúzás a leány részéről honnan ered, az csak akkor világosodott ki, amikor megismertem családját, a „városiakat“.

Bizonyos tekintetben minden árva lelki félszeg-
úszója az életnek. Az anyátlanok rendszerint tétovák, bizalmatlanok, s az apátlanokban megindító igénytelenség fejlődik ki, mint akik megszokták, hogy nincs, akitől kérjenek. Nemigen oszlatja el ezt a pótszülő, és Villinél a predesztinált árvái elzárkózáson túl még egyéb is közrejárt, hogy övéi felé tartózkodó legyen.

Feltűnő volt a háznak heves, körültekintő, nagyon aprólékos kitararítása a meny idevárásának napjaiban. Az étrend és a hozzávaló beszerzések gondja. Szokatlan fűszerek, melyekért Miháj béresbíró külön „spájzcetli“-vel utazott be Bágyfőre, csontlevek főzése, tejszín és behűtendő korai gyümölcsök problémái éppúgy világot vetettek az esemény fontosságára, mint kényes természetére. A kitűnő falusi gazdasszony nagymama izgalomba jött, szinte szurkolt. Mindig fegyelmezett hosszútűréssel, önértetes magátólértetődéssel végezte sokoldalú feladatait — a dolgos-frustuk hajnali kiporciózásának felügyeletétől a késő esti szakácsné-beidézésekig, amikor a morcos Vénágnis kimosdva, vasárnapi arcot öltve jelentkezett a másnapra szóló utasítások átvé-

telére. Most apró összekoccanások zaja hallatszott ki a konyhából, főképp Vénágnis makacs ellenállása miatt, amit a vajjal készülő és rántás nélküli konyha ellen kifejtett. Nyílt sértésnek tartotta, hogy új ételeket és a régieknek változott elkészítési módját kívánják tőle. Hát még a szigorú parancsot, hogy Kicsiágnis fejről vegye le a kendőt és kancsal szemérről a dióhéj-pápaszemet! (Ez a Kicsiágnis saját unokája volt, s Aranyliliomnak esős időkbeli barátnője.) A „csudálatos“ vénség nem csinált titkot belőle, hogy unokája rendbetétele éppoly vanitatum vanitas, mint a pápista faolaj a krumplisalátán. Mogorván látott neki a homlok közepe felett a mostanában növesztett hajzat befonásának, s a kurta farcsakhoz halántékon, fül mögött, újabb és újabb keselyszínű tincseket fogott oda, úgyhogy az egész fonadék mint odaragadt kolbász övezte a butuk kis fejet; a diópápaszem lekerültével pedig napsugártól elszokott fehér foltok közepéből pislogott elő két ferde pillantású savószem. Szia minden összetalálkozásnál szembevihogta a szerencsétlen leánykát, amiért Vénágnis különös elégtételt vett magának.

— Én nem szógálnám Bella naccságát!

Ennél velősebbet ő ebben az egész ügyben csakugyan nem vélhetett.

Bezzeg Szia csak most került elemébe. A szokottnál is jobban kicsipte magát, sőt a saját ruhaneműit mosta, vasalta ki legelőszőr, félretéve a házi holmit utolsó sorra. Ragyogni akart. Hatalmaskodó kedvében külön leckéket tartott hűgának, Fikának, akit alkalmi szobalánynak a vászonöntözés mellől rendelt be a nagymama, s akit különben dunnyogó beszédmódja és lepegő járása miatt az udvarbeliek mokánytehénnek csúfoltak.

— Jó, jó — duruzsolt ilyenkor Vénágnis. — Fika lehet mokánytehén, de Szia kanca, rihagó rézkanca!

Nem állhatta a leányzó „jelességét”: szájasságát és örökös jókedvét, s egy viharban is helytálló vén komondor önérzetes megvetésével nézte le „pincos” szerepét a ház belső életében.

— Bár lepné el a gyermek, hogy csillapodjék — kívánta neki a jövendőkre.

Azt is mondogatta, hogy az ilyen elütő két testvérnek anyja nem járhatott tisztességes utakon. A nagymama sokat bosszankodott Vénágnisra gyanakodó, csúf természete miatt, a főbíró azonban élvezte örökkön megbotráncozott kedélyét, és egy verssel magyarázta:

*Szent volt és szentnek tartatott,
Ó, mert nem is hibázhatott!*

Hát ebben volt valami: Vénágnist a gráciák sohasem kegyelhettek, viszont a testvérpár anyja feltett is eljárt a falusi kurta életfarsang. Rávéka néni koraöregen, fogatlanul és töpörödötten szövögetett, font és végzett általában minden kendermunkát a telek végén álló, szalmafedéses zselléházának pitvarában. Múltjából mindössze az a nem titkolt büszkeség maradt hírmondónak, amellyel a szép Sziát megkülönböztetve szerette. Fika, a mokánytehen és Vaszilia, egy serdülő fiú, amolyan hétköznapi gyermekei voltak. Szia a kiöltözött fényes vasárnap. Fikát még a nagymama sem merte piacos munkákhoz odatenni; a mosogatáson kívül az indiánok szobája meg a mienk jutott ki neki most rendtartásra.

— Ha valami butaságot csinál, te elnézed, lelkem — mondta szemembe.

A menyétől sokkal inkább tartott. Büszkeséggel vegyes félelemmel várta a család városi hintóját, melynek ritka kényelmében pompásan elfértek a szülők, a Madi és a két fiúcska. Ez bizony másvalami

volt, mint a nagymama kocsija: a szembeni ülések is plüssbe húzva, s a lovak hasztalan futották ki magukat a huszonöt kilométeren (az egész utat kocsival tették meg), dali megtorpanásukban benne volt a továbbrepülés feszülete, vágya.

— A libéria miatt késtünk, anyám, mint mindig — köszönt a legelébb lehágó főbíró, aki ha nem indul már házsnak, bálmegnyitó első gavallérnak beillett volna.

Semmit sem kétek pedig, de a főbírot a maga akkurátus mivoltában rendszerint kihozta sodrából az a pár perc, mialatt kocsisa a hosszú fekete gombsor zsinórgomblyukaival elbíbeldött.

Jó, hát miért kell így utazni nyáron, mint holmi kész főispánnak? Csíkos szöttes s egy sapka nem tenné meg? Pörge kalap, strucctoll, s a szerszámokon ezüstös, koronás monogram ... Itt valami kocódó kedv feszült férj és feleség között, de úgy látszik, a feleség maradt felül, aki ironikus mosollyal intett zsörtölődő férje felé, miközben anyósa üdvözlésére sietett. Szóke, nyulánk szépség volt a meny, kicsit túl sovány az akkori ízléshez képest, se melle, se csípője, és a képe majdnem faragványszerűen szabályos. Függőleges homloka, melybe egyetlen tincs még behatolni sem merészkedett, egyenesen rideggé szabta volna arcát, ha ora körül nincs valami a gúnyhoz és lesajnáláshoz értők pikáns fitosságából. Bellának hívták, és ezt a hivalkodva is kimért nevet mint ha neki alkották volna. Itt nem kellett bezzeg új megszólítást keresni a serdülés korában! Az egész lepakolozás alatt rajta tartotta szemét hosszúmatrózba bújtatott, körhajas fiacskám, de azért korántsem nyúlt hozzájuk, egészen a Madi buzgalmára hagyta őket. Inkább a koffereket intézte. Minden úgy folyt le körülötte, mint egy előre meg gondolt, kicirkalmazott szertartás. Fáradságról, poros nap-

vertségről szó sem lehetett nála, még csak gyűrött sem volt egyikük sem, pedig a Madit kivéve mind fehérét viseltek, ahogy illik a fényes nyárelőben. De azért szabályszerűen elvonultak kezét mosni a számukra berendezett nagy hálósobába, s Bella aszszony áttört madeirában került vissza az uzsonnaasztalhoz. Csak akkor láthattuk gondosan felfésült, tápra tűzdelt hajviseletét, ezt a furcsa koronát, amit lénye ráparancsolt környezetére. Ehhez képest az én fültre csavart fonataim és Villi röpke göndörsége valószínűságot lázadásnak tűnhetett.

Igaztalan volnék, ha azzal vádolnám a szép vendéget, hogy zavaróan beléelegyedett örömeinkbe. Erre rá sem érhetett, nem a kurta idő, hanem az önmagukkal való elfoglaltsága miatt. Ő még ahhoz a nemzedékhez tartozott, amelyiket „ablakba ültettek“, „selyemkendőben tettek-vettek“, s amelyért valóban könyöklőpárnák varródtak a múlt század vége táján. Ítéletünket pillanat alatt megkaptuk tőle, amikor napégett, elszeplőzött kezünkre vetett pillantást valami piederstáli magasságból. Ő kesztyű és ernyő nélkül soha nem járt ki a napra. S uzsonna után mindjárt előszedte leheletes frivolitét kézimunkáját, csodás könnyűséggel dobálózva egy kis elefántcsont-hajóval a kétszázas pókháló cénaszálon. Ezekből a lenyűgözően boszorkányos mozdulatokból értettem meg egész fölényét Villivel szemben, aki maga nagy darab fodorított kendervászonra írásost varrogatott, nehezen öltve át a vastag pamutot a nyersen ellenálló anyagon.

— Konyhakredencre? — kérdezte minden érdeklődés nélkül, mire Villi egyenest rányitotta kerek tekintetét.

— A heverőm fölé, kicsimama.

Ilyen sima összevillanásokból tűnt csak ki egész szembenállásuk, két fegyelmezett lélek idegenkedése,

más világtáj alá tartozása. Egyetlen erősebb szó sem esett köztük tán soha az életben. És Villi mégis oda-tartozott az anyátlanok nemzedékéhez. Igaz, hogy Bellának több esze volt és tapintata, semhogy meg-játssza a mesebeli gonosz mostohát. De a szép fiatal-asszony pontosan állott annak a bizonyos selyem-kendőben tett-vett női rendnek utolsó előretolt állá-sán, miközben Villi már túllökődött vagy átszökött a válaszfalon, hogy a kitenyészett nőiség fejmércéje alól az emberség mértékei felé növekedjék. Ezek a támasztalan, lelkileg valósággal kitett leányok vagy felélénkülve, megkeseredve magukba hulltak, vagy átpártoltak idegenekhez. Nem a darázsderék, a szűk cipellő és a tápos hajviselet választotta el a régi kor-osztályt az újtól, hanem a lelki, sőt erkölcsi szétsod-ratás. A selyemkendőbeliek tempóssága csak külső vetülete volt az értetlenségnek, mellyel akár a vé-rükből is való új generációt elindulni hagyták, hogy az a maga útjait megkeresse. Most, most kezdtem sejteni — egybevetve életnyilvánulásaikat, e folyto-nos összeütközéseket, melyeknek nem volt éle, csat-tanója, csak idegfürészelő súrlódási zöreje és csüg-gesztő alaphangulata —, miért is tette szívét Villi a kezembe ...

Az indiánoknak sikerült elsuvadni a vendégérke-zéstől, sőt az uzsonnát is megkerülték, mert a féle-lemnek egész szenvedélyével bujdosnak Bella néni-jük elől. Teljes tiszteletadással beszéltek egymást közt a nagybácsiékról, de ez a respektus borsódtatta is hátukat. Elismerték, hogy a néni nagyon szép, s Iduka szerint még hozzá ideges is, ami tartozéka elő-keleségének, és együtt jár a libériás kocsisal s Do-mokos bácsi díszmagyarjával. De másfelől Bella néni mindig a fülét meg a körmét nézi a gyermekeknek, holott ők a nagymama és Villi egyenes szembenézé-sét szerették. Ez a köröm- és fülpróba akkora félszt

vert beléjük, hogy Tami, a legkisebbik indián, egy ízben saját markába csorgatott, s úgy mosdott meg, amikor a disznóólak körül folyó hadakozásból hirtelen felhívták kézcsókolásra. Ha a család estére jelentette be magát, az indiánok korán megvacsoráltak és ágyba menekültek, ha reggel jött meg, délig aludtak — csak jó későre elodázni a találkozást! Ma abban fogóztak meg, hogy a tegnapi eső után az éjjel nagy víz volt, s ilyenkor kitűnők a halászási esélyek. A felzavart halak tömegesen sodródnak alá a hegyekből. Már a kora délutánon eltakarodtak hazulról, vál-lukon lóbálva zsákvászonból s fűzfavesszőből szerkesztett hálóiakat, melyeket az amazonnő nagy ákom-bákomból öltésekkel foltozott ki a délelőtt.

Azonban csak azt kellett megtudni a két úrficskának! Egyszere gyűlölni kezdték hosszú nadrágjukat, selyemre mosott hajtincseiket. Elvégre bennük is megbuzdult a falusi vér, fiúk voltak, s unták hámba szorított nevelésüket.

— Én szívesen leviszem őket, tudom, hol van az indiánok halásztanyája — ajánlkozott Villi.

— Hát jó, menjetek le a Bágyhoz, s keressétek meg őket — egyezett bele a főbíró, miután nem lehetett már bírni a két nyúglődővel. — Engedelme-vel, Bellácska — fordult feleségéhez.

Villi boldogan kapta fel Danikát, a kisebbiket, de alig fordultak ki a kapun, a hétesztendőcske lekívánkozott nénje öléből.

— Tudd meg, hogy én melletted nagy vagyok!

— Mihejt nem lát a mamant, ezt mondja! Egészen a pápá, egészen a pápá, egészen az a mágyár témpéramon!

Kicsit elpirult a Madi, s mindkét kezével meg- ragadta a szökni szándékozó pacsiját. Láthatóan nagyon szerette véden- ceit, de Danika éppen gyengéje volt.

A Bágy melletti ösvény nemsokára fűzesbe kanyarodott, ahogy a tegnapi kiöntés után alig megszikkadt, tippánós agyagban egészséges, cipőtől alaposan elszokott talpak utat tapostak a folyócska öbléig. A levegőben meleg nedvesség párája úszott, az az igazi nyári vízszag, mely egyenest belecsal a fürdésbe. De a hullámokban ott bolygott, karikázott a feloldott és messziről idehőmpölyögtetett iszap, némi harsány harag is kísértett még a lassan visszahúzódó áradatból. Az indiánok azért a túlparti meredeknek fordulva, övig állottak benne, dühös komorsággal nyomva hálóikat a gubancos fűzfagyöngök alján szennyesen torlódó habarékba. Az amazonnő látott meg legelőször minket. Egy eldőlt törzsön a víz felett lebegett, lábával fogózkodva, míg pecsenyevörösre sült keze rongydarabokkal dugucsált holmi lyukas bádofgazekat az elfogott halak számára.

— Howgh! — kiáltotta betű szerint. — Békés halványarcúak!

A fiúk rosszkedvűen pillantottak felénk. A Nagyszellem ma semmi elevent nem küldött még a hálóiba, annál több rothadt tavalyi karalábét, káposzta-torzását. Holott a parton rakva állott a hazulról csempezett, száraz bükkből hasogatott vékonyfa egy kis halásztűz céljából, melyen papírban szokták a halakat kisütni.

Sokáig szótlán áhítattal szemléltük a küzdelmet a Nagyszellem kegyéért. Végre megnyilatkozott az — de vesztünkre. Abban a pillanatban, amikor a legfiatalabb indián hálójában felficánkolt egy cingár, kékezüst halacska, Danika sírós-boldog sikkantással csavarta ki kezét a Madi pókujjaiból, és elfelejtkezve a hosszúnadrágról, vadonatúj, barna szandárról, belefontott a partot nyaldosó sárga áradatba, hogy neki, neki, és csak neki adják a zsákmányt! Villi hasztalan ugrott utána, a kis ördög szaladt a vízben, s az

indiánok harsogó, megkönnyebbült jókedvben nyomták kezébe a halacszkát.

— Folyami sügér — állapította meg Sandri, a második számú indián, és hitte is, amit mondott, mert szelídebb hajlamától szándékos ámitás ki nem telt.

— Folyami sügér ... Sügér ... ! — rikkantotta utána Tami, a legkisebbik.

A halászbecsület ugyan helyreütődött, de a Madi rémült volt, Lackó pedig, aki már kezdett tudatosan úrfiskodni, észrevéve, hogy a vízben állók mulatnak a kontójukra, haragudott.

— Mademoiselle, voila votre gaté* — mutatott rá ajkbiggyesztve Danikára.

Mindegy. A pocok kegyetlenül szorongatta az iszamos, fickándozó állatot, sőt futásnak eredt hazafelé, hogy anyjának viszi ajándékba.

— Nahát csak vigyed is — mormogta Berci, a legidősebb indián, és rákacsintott a lötykölve csorgó matrónadrágra. Bizonyára előre élvezte Bella néni meglepődését, amikor majd megpillantja a tökéletesen elázott, iszapfoltos „komédiásruhát“.

A jólelkű amazonnő viszont lekúszott vártájáról, és felajánlott a halnak egy csorba virágcserepaljat, hogy az ajándék elevenen érkezzék meg.

Ám hasztalan lestem egy elnéző, ha titkolt mosolyt is a szép Bella faragványarcán, amikor a fiúcska büszke diadallal emelte a lépcsőn az agyagtálikót elejébe.

— Egyiketeknek sincs több meggondolása Danikáénál — vetette oda Bella Villinek, s a Madi részére kicirkalmazta az átöltöztetés rendjét, kiadva áztatásra a póruhárt holmit.

— És a hal, anyuka, maga nem is törődik a hal-

* Kisasszony, ez az ön elkényeztetett gyermeke (fr.)

jával! Jöjjön be Ágnis néni, és adja oda neki, hogy csináljon belőle vacsorát magának!

— Egye meg, aki fogta! Cigányhal! Csupa szálka, pfuj!

— Villi ... Villi ... te sem akarsz megenni a sügéremet?

Villi némán, összeszorított fogsorral vette kezébe a tálacskát, és megindult a konyha felé. Én is vele tartottam.

— Ha egyszer — mormogta —, ha egyszer megérem, hogy felém jön így a kisfiam, ezüsthalacskával! Az emberek az életben nem az életet szeretik, féltik ... hanem a porcelánnadrágot!

Duzzogása keserűbb volt, mintha csak ebből az egy esetből fakadna; ahogy jobban felsziszgett az ütés, ha ott kapjuk, ahol már sokszor megtiportak.

Azt hittem, valami fanyar estének megyünk neki, és egyelőre még egy másik ügy is megzavart. Véletlenül, a verandára nyíló ablakomon át rövid köztudósnek lettem tanúja a főbíró meg a takaros Szia között. Tudtam, hogy a bácsi kitűnően ért az egyszerű rend nyelvén, észjárásán, híres volt erről megyeszerzte. Mégsem sejthettem, hogy ilyen skálái vannak népszerűségének.

— Nohát mikor lesz az uszpec Nyikulicával, nagyleány? — Pihenően széles, egyensúlyos lépésekkel, arcán friss pirosbarnasággal, az egészséges elizadás mázával, épp szembetalálta az ebédlőből ki-rebberő leányzót. — Persze, gazdáné leszel, felénk se nézel többet, kihízol szépen, mint a tányéralma!

Minden rendes falusi leány elpirul az ilyen kérdésekre, mert törvény, hogy szülők s gazdája előtt restellni kell az érzéseket és a férjhezmenés részleteit. De Szia csak a vállát rángatta, és szemtelenül elacsargott:

— Várjon az abajdak, úgyis kicsi hozzám, tavaly óta elnöttem. Jó lesz Fikának, nagyságos úr!

— Hé, nem singgel mérik az embert ... — s hirtelen Szia fülébe súgott egy szemérmetlen táncszót a férfiú valódi mértékéről. — Hogy mondanád ezt magyarul, violácskám?

Szia kacagó szemmel pillantott körül.

— Na mondd, mondd. Mert én nem tudom lefordítani — unszolta csiklandós hangon a főbíró.

— Nem jön ki versben — kuncogott Szia.

— Nem is az a fontos, hanem hogy értsd a csízióját! Na, majd lefordítod az uszpec után!

Félperc múlva már hódolva csókolt kezét Bellának, s a nagymamát megölelgette, ahogy galambot szorít meg óvatosan a gyermekkéz. Az öregasszony várt valamit fia szájából mindig, ha az megjárta a tagot.

— A határ mint a paradicsomkert, mámikó! Amit maga dirigál, akár a karikacsapás. Még az esőt is meg tudja rendelni, mikor, hova!

Boldogan pirult el a dicséretre az időviselt ábrázat. A mindennapin kívül talán csak ezekért a fiúi jó szókért törődött napestig.

— Igen a csudát — szabadkozott szinte zavarban —, már rám izent a falu, hogy nyakunkra hozzuk a teremtő Isten haragját a héjaszóbeli vihar-ágyúval!

— No, azér' védhetem drága pénzen a közös szőlőhegyeket! Tégy jót, s várj rosszat!

Egyszerre megéreztem most, hogy iménti botránkozásom alapján véve igaztalan. A főbíró mindenkít a maga külön egyénisége szerint kezelt. Sziát éppúgy vidítani, villanyozni akarta a sikamlós tréfával, ahogy Villi arcáról egy cirogatással letörülte a duzzogó kedv halványosságát. Bizonyos életerő-felesleg sugárzott szét belőle, melyből mindenkinek jókedvűen juttatott. Szerette maga körül felhangolni a vi-

lágot. Még az indiánok is vigyorogtak rája, pedig különben szeppent és kinyalt formában állítottak be vacsorához, mint akik csak a fényképész elé öltöznek fel rendes ruhába.

A kikészítettség még Palkón is kitűnt. Megszoktuk őt Petőfi-gallérjaiban, ádámcsutka nélküli, sima, leányos nyakával, melyre most magasra gombolt inget erőltetett. Fehérpettyes, világoskék nyakkendője nyilván izgatta, sokszor kapdosott idegesen gallérjához, mintha tágítani akarna rajta.

A Bella ízléséhez tartozó esti tempózások lehűthették volna a szokott fesztelenséget, de a főbíró még a balsikerű halászatot is visszafordította. Észrevéve Danika kibőgött képét, és hallva egész dísztelen szereplését, békítgetően követelte, hogy süssék hát ki a halat előételnek. Persze hogy minden ünnepélyes és savanyú arc mosolyra szélesedett, amikor Szia egy hosszúkás tálon felszolgált a kisujjnyira zsugorodott „sügért” petrezselyemdísszel, sárga kadócban meghengergetve!

— Ez, fiaim, nem sügér, hanem havasi pisztráng, kóstolja csak, Bellácska, mademoiselle, s'il vous plait*, szeresse kérem!

— Enchantée** — suttogta a Madi vállalkozón, s lefűrészelt egy karikát a szijas csemegéből. És lelkesen megette, az elnyiszált szálkákkal együtt. — Enchantée!

Féltem, csókot dob a főbíró felé, aki akár vihar-ágyúval, ilyen előnyös időváltozást teremtett a borús asztal felett.

És mégis úgy volt, hogy mély lehangoltsággal kellett végződnie a városiak bágyrévi látogatásának. Éjszaka újból ott láttam Villit meg Palkót ágyheverőm

* kisasszony, legyen szíves (fr.)

** El vagyok ragadtatva (fr.)

lábánál, halk, felizgult beszélgetésben. Valami elfogódott csend ejtett meg mindnyájunkat. Bella kívánságára le volt engedve a gát duzzasztó zsilipje. Nem bírta a zúgást, pedig a zsalukat is gondosabban zárták érte, sőt a lármás kakasokat, rucákat és kutyákat is sötét ólakba fogdoszták be idegei miatt.

Palkó még az éjjeli látogatásnál is nyakkendőjével küszködött, szabályszerű időközökben ismételve az egész estén át folytatott helyreigazítást, míg végre Villi megelégedte furcsa hadakozását, felült egészen, hozzá kúszott, és meglazította a pettyes pántlikát. De az is lehet, hogy teljesen kioldotta. A fiú különben nem sokáig maradt, mert a felfordult házirend miatt szobáját a Madinak adta át, és a nagymamánál aludt.

A másnapi reggelizés szokás ellenére percre szabódott ki, a főbíróék aztán indultak vissza a városba, és a nagymama pontos megjelenést parancsolt a rokonok ittlétének rövid ünnepidejére.

Hát ott ültünk valamennyien a világoskéssel felterített, gazdag reggelizőasztalnál, a gránitfák csipkén átszüremlő fiatal napfény szelíd játékában. Nagymama illatos és animáló kávéját iddogáltuk hajnali kaláccsal, tejszínből vert vajjal — rendetlenségre, csintalanságra nem volt alkalmas a helyzet. Szia gyors és ügyes kiszolgálása majdnem gépiesen simává, zajtalanná tette a felső asztal világát, és semmi el nem terelhetette volna a figyelmet a legkisebb illemfelborulástól sem. Holott jobb lett volna valami gyermekincidens, mint az a kis tragikomédia, ami bekövetkezett. Palkó az asztal vége felé ült szokatlan zavarban, idegességben. Magas gallérú ingét hordta, de nem volt felkötve a nyakkendője. Igyekeztem szemre nem szúrni ezt a hiányosságot. Ismertük szórakozottságát. Pedig éppen fordítva állt a dolog. Palkó a felöltözködésnél sehol sem találta a hitvány portékát, és küldte is Fikát, hogy vagy hozzon neki

másikat, vagy kerítsen elő egy nyitott nyakú inget. Ám a Madihoz utolsó pillanatig nem lehetett behatolni. A tegnapi kirándulás után megint tyúkszemet áztatott ...

Lassanként az indiánok mégiscsak ficserkélni kezdtek, s a nagymama biztatásai általános jókedvre és jó étvágyra hangoltak mindnyájunkat. Friss lán-gos is került az asztra, meg Bella kedvéért nyár-időig hamuban megőrzött, főtelen sonka. Megindult hát egy vidám és körülményes étkezés duruzsoló ze-nebonája, amihez nagyban hozzájárult Cilinder je-lenléte is. A hős kandúr, mint rendesen, orrával ínyenc módon szimatolgatva, a Palkó széke mellé hú-zott konyhasámolyon telepedett meg, két lábát ele-mista regula szerint fektetve az asztal szélére. Gaz-dája ilyenkor kávéba mártott kalácsdarabokkal szokta megetetni, de most végkielégítette egy csirkecomb-bal, ami határozott eltűlése volt a kegynek, mert Cilinder, kizökkenve illemtanából, csapot-papot fe-lejtve, hatalmas szökkenéssel, kurrogva ugrott le, s ki zsákmányával a verandára, hangosan megkacag-tatva a gyermeksereget. De a legharsányabb jókedv közepette hirtelen vissza kellett fordulniuk. A zöld vendégszoba ajtajában Fika jelent meg a jóhír-hozók sugárzó melegségével. Bal kezében magasra tartva lengette a kék színű, fehér pettyes nyakkendő, s a még gyanútlan, neki háttal ülő Palkó elé tartotta.

— Poftyim, megkaptam a Villi kisasszony lábá-nál, a nyári paplany alatt!

A vendégek nem értették a helyzetet. De a nagy-mama fejet csóvált, Villi pedig lesütött szeme fölé ár-nyalta kezét. Palkó riadtan kapott ismét nyakához, közben nyers pirosság futott fel rajta, vizesen leke-félt hajának tövéig. Nem moccant, nem válaszolt, csak rágni kezdte halovány ajakát.

De bezzeg az indiánok! Előbb összecsipogtak, mint

orcátlan verebek, aztán tapsba fogtak. Vége volt a Bella néni szuggesztíójának, kitört belőlük a féktelesség:

— Éljen, vivát! Éljenek a szerelmesek!

Villi rákoppintott a mellette ülő Berci kezére, mert az már az asztalt akarta verni, hogy ütemezzen a kurjongó karnak. Tami pedig ezúttal is passzióval utánozta a nagyobbakat, torka szakadtából sipítva: „Sze ... rel ... me ... sek!”

Palkó lefakult, valósággal eltorzult szegény. Felállt, kikapta Fika kezéből a nyakkendőt és bemeneült vele szobájába.

Bella sűgva kérdezgetett a nagymamától, de nem sokáig, és elterelte egyébre a társalgást. Nyilvánvalóan megütközött valamin, de józtlése nem engedte, hogy már az asztalnál kivizsgálja a dolgot. Inkább hagyakozott az elteendő gyümölcsoékról, és elmagyarázta egy újfajta barackdzsem receptjét, aztán beérte magához anyósát egy kis tanakodásra.

Ezen a délutánon több kihallgatás járt le a házban. A nagymama lecketartásainak egészen különös perrendje volt és ünnepeyessége. Először is: soha nem rendezte őket ebéd- vagy vacsoraidó előtt, hogy a falatja mindenkinek jólessék. Aztán be kellett menni ad audiendum verbum* a családi hálószobába, mely az ebédló legbelsőbb sarkából nyílt, félreesve minden forgalomtól, s így a lejárató megszokottságtól is. A mindig gondosan beárnyékolt, rezedaszagú helyiségnek az elmozdíthatlan hitvesi kettős ágyon kívül a holt nagytya életnagyságú arcképe és Palkó édesanyjának menyasszonyruhás ravatali felvétele adott fájó áhítatot. A nagymama éjjeliszekrényen

* a szó meghallgatására (lat.). Idézés a feljebbvaló elé dorgálás céljából.

imakönyv is állott, és itt ejtett szavai mintha súlyosabbra váltak, mélyebbre hullottak volna a lélekben.

Az indiánok majdnem haptákban, feleselő szó nélkül hallgatták végig a pirongatást. Alapjában véve nem is nagyon értették, miféle nagy „gyöngédtelenséget” követtek el. Azt tudták, hogy rakoncátlanul, illetlenül viselkedtek, és megbotránkoztatták Bella nénit, de hogy Villi és Palkó ellen mit vétkeztek, az legfeljebb felrémlett bennük arra a magyarázatra, hogy csak mátkapárról szabad azt mondani, hogy szerelmesek.

— De sze’ én szerelmes vagyok a papék Babujába, ugye, Tami? — védekezett a kis amazon —, ez vétek, nagymama? És Sandri is Kláricába!

— Na jó, csak ne kiabáld, s mehettek — és a nagymama elmosolyodott.

Villi magától jelentkezett. Amit a nagymama neki tartogatott, az tulajdonképpen menyének üzenete volt. Az okos mostoha az édes nagyszülőn át tartotta leányát kordában. S így is csak kérte, hogy szüntesse be az éjjeli barátkozásokat Palkóval. Egy ilyen fiatal fiút nem lehet állandóan ágyban fogadni. És mire volna jó, ha a családban már egyszer oly végzetes unokatestvér-szerelemre vezetne a túlzott pajtászkodás?! (A nagymama itt saját leányára céltzott, Palkó édesanyja szintén első unokatestvére volt férjének.)

Villit nagyon megbolygatta, valósággal megdöbentette ez a beállítás. Ismerte a falusi babonákat az unokatestvér-szerelem átkairól.

— Nagymama is ... ettől tart? — kérdezte óvatosan, szinte fürkészően kémlelődve.

— Édes fiam, nekem nem kötelességem, hogy neveljelek, csak hogy szeresselek!

— De tegyük fel, hogy maga nevelne ... ha maga nevelt volna végig, akkor is tiltakoznék a barátágunk ellen?

Bizonyára észrevette Villi elkomolyodását, de csak duzzogásnak, sértődöttségnek tarthatta, mert a mostohai akarat akkor is tövis az eleven húsban, ha jó szándékú. Az édestől inkább eltűr mindent a gyermek!

— Hát már nekem, lelkem, meg sem járná a fejemet rólatok semmi ostobaság. De ugye, nem biztathatlak kicsimamad ellen, és neki abban igaza van, hogy ha éppen semmi sincs, aminthogy nincs is a dolog mögött, nagy leány vagy már, és kiteszed magad cselédek és gyermekek locsogásainak. A leányélet olyan, mint a fehér köntös. Legszebb a világon, de a legkényesebb. Minden meglátszik rajta! Mit mond a költő: „Született szemérem, tanult kötelesség, ó, a leány sorsa csupa kénytelenség!”

A nagymamának voltak ilyen vérévé vált idézetei, amelyeket mindig megindult hangon s ítélet gyanánt ejtett ki. Ezek ellen aztán nem volt semmi felbezés, mint természeti törvényekkel szemben.

Villi tudta ezt, és nem is fenekedett soha ellenük. Kezet csókolt most is, és nagyon hallgatagon, bizonyos zavart fáradtságban tért vissza hozzám. Mintha kiforgatták volna rendes magából. Darabig szótlanul csüggendezett, nyitott szemmel heverészve a szőnyegen, ahova a nagy meleg elől félmeztelenül szokott lekuksolni. Egy asszony járt itt, akiért muzsikák és fények aludtak ki, pillanatra vagy nagy időkre. És hatalmas volt! Nemcsak a gátat némíttatta el, erőt tudott venni a nagymamán is.

Reccsent az ebédlő padlója, meglöködött egy szék is, valaki átóvakodott egyik szobából a másikba.

— Most bement nagymama Palkóhoz.

Szegény fiú, olyan sápadtan került ma elő az ebédhez, és igazán alig evett, aztán tőlünk is menekedve, visszabújt szobájába, pedig gyűlölte a Madi után maradó, zacherlinből és ibolyaporból keveredő avas sza-

got. Az volt az érzésem, hogy nagyon, fájdalomig szégyelli magát.

— Vigasztalni ment — mosolyodott el Villi. — Ilyen az én nagymamám. Mindig neki fáj, ha eltilt valamitől ... Olyan, mint a mandula. Kívül kemény, de bent édes, tejes a magja. S ne hidd, hogy Palkónak elő is hozza a dolgot. Palkó nem kap ki soha. Nagymama őt valamennyiünkénél jobban őrzi, mert Palkó édesanyja fő bánata volt életének. Képzeld el egy fiatal teremtest, aki minden észérv ellenére tizenhárom éves korától titkolózás nélkül odaigérkezik unokabátyjának, aki csak akkor lesz még „őber“, vagyis ötödik gimnazista ... S aztán, amikor kívárlák egymást, a férfi meghal az első esztendőben. És Tinike néni utána. Vajon el tudod te képzelnl? Mert a legtöbb ember nem hiszi el, amire maga nem volna képes. Ez olyan vértézódés saját középszerúségük felismerése ellen ... De én nemcsak hiszem, hanem tudom, hogy így történt. Persze, ehhez gyöngé szervezet kell, Tinike néném pedig annyira törékeny volt, hogy még nyilvános iskolába sem járatták soha. Az ilyen elzárltság még a lelket is túlfinomítja. És látod, Palkó sem erős, az anyja után. Azért szereti őt nagymama a legjobban. Jere ma el velem a gyermekágyasomhoz, s akkor szemléletből megérted a dolgot.

A gyermekágyas Cilinder felesége volt, Cilus, a kis parasztmacska, aki Rávéka néni pitvarában az osztováta mögött szokott minden évben pontosan kétszer lebetegedni. Látogatásunkkor oly kopottan festett, mint molyrágta, rossz muff. Számon sem tartva a daliás férj kalandjait, boldogan szoptatott egy kibélelt gyümölcsszállító ládikában. Csupa fényes-fekete, életrevaló Cilinderkéket, apjuk szakasztott másait. Csak egy volt a vaksi újszülöttek között ügyetlenforma. És az anya, mialatt a többieket hagyta szabadon turkálni, verekedni magán, ezt a cserencsétlenkét

lába közé fogta, vigyázva gyermeki jussára. Villi próbaképpen elvette tőle a kis idéltent, és belekavarta az erős testvérek gomolyába. Azok vígan marakodták félre, hogy elkezdett keservesen nyivákolni ... Egy szemrehányó villanás a sárga, türelmes anyaszemből, aztán — amennyire mozogni bírt a rátapadó csordától — pár pofot puffantott közéjük, és visszavette oltalmába a gyámoltalant.

— Na látod ... — bólított Villi. — Palkó is a nagymama grata personája* ... minket többieket szerencséseknek tart, de Palkót örökké csak féltette valamitől ...

Ahogy a ház felé ballagtunk, a tágas, kövezett szerkérforduló helyen Szia libeggett-lobogott velünk szembe.

— Azér az isten lováér' futak, anyámnál van? Eltökítette a kredenckócsakat, nem tudak teríteni! Hogy soha bé ne tenné a lábát a házba! A reggel is milyen szégyent csinált a nyakkendővel. Fogalma sincs, hogy a belsőnek titkosnak kell lenni. Mokánytehen, teli adja a sajtárt, s akkor felrúgja!

Huncut fény vetett cigánykereket kökényfekete szemében.

Csendes uzsonnánk, vacsoránk volt, Palkó szobájában maradt, a feje fájt. Mi is korán visszavonultunk, mintha fáradtság ülné meg az egész házat. De éppen hogy nem aludtam! Hiányzott a vízzúgás a fejem felől és a fecsegés a lábamtól. Időnként felvillant a gyufafény, s belepert Villi cigarettáinak kék füstje. Ó, amikor valaki álom helyett füstöt kortyol!

Vézna hangú, bizonytalan vezetésű muzikaszó pedzette meg most az éjszaka holdtalan sötétjét. Először azt hittem, valami falusi legény citerázik egy közelebbi utcapadkán. De az ügyefogyott arpeggio

* Itt: kedvelt személye (lat.).

megolvadt, átkanyarodott egyetlen szál hegedűhang-
ra, és most már azon gömbölyödött le a dallam bá-
natos-panaszos fonálkája. Valami vergődött az egész
szerenádban, olyan volt, mint a repülni tanuló ma-
dárka erőtelen szárnyának emelgetése. Éjjelizene,
amit véletlenségből hallunk, tudtán kívül annak, aki
adja. De vajon csakugyan hallottam már ezt a kis
nótazokszót valahol?

Villi felült, engem figyelt.

— Nem alszom, Villici. Töröm a fejem, honnan
a muzsika.

— Palkó hegedül. Van neki egy háromnegyedes
gyermekhegedűje. Senki előtt nem venné elő, csak
magának nagy néha. Tudja jól, hogy nem játszik
másnakvalóan.

— De mit húz most? Mintha ismerném a dal-
lamát.

— A szászoktól hozta. Saját maga le is fordította
a szöveget.

Nehezen szedegette össze emlékéből:

*A bodzafa, a bodzafa
Májusban kivirít.
Egy kismadár dalolja rajt'
Húségről dalait.*

*A bodzafa, a bodzafa,
Kéz kézben ültünk ott.
A május nem talált sehol
Két ilyen boldogot.*

Akármily tökéletlenül is kaptam magam elé az ér-
zelmesen naiv versikét, mégis tömbszilárd ostobaság
volt önkéntelen fakadó megjegyzésem:

— Ez elég rosszul van lefordítva!

— Persze, persze, neked! — Villi zavarban volt.

— Palkó nem is költő, de ...

Ez a „de“ egyszerre fellobbantotta bennem a teljes valóságot. Villi elnézése, jósága mind benne csengett a rövid szócskában.

— Bocsáss meg — hajoltam le hozzá —, olyan idéetlen vagyok. Hát műbírálattal kell mérni azt, amivel egy lélek elrejtetik a maga vigaszára?

A könnyű, hajlékony test átkúszott mellém, odakuporodott a heverő szélére, s egy napsütött melegségű kéz fogódzott a kezembe.

— Milyen jó hűvös a bőröd — suttogetta. — És aztán, egyébként is ... most már úgyis belénk láttál. Most már megmondom neked: kicsimama is csak olyan műbíráló, akinek tökéletesen igaza van velem szemben, mert neki mindig igaza van, érted? A maga igazsága. De ez a bírálat kegyetlen, kívülről, idegen életrendből származó ítélkezés, holott az elnézés és a dolgokba való beleérzés sokkal jobbat tenne. Igenis, neki van igaza, Palkó tán még nem jött rá, hogy módfelett ragaszkodik hozzám, ő nem tudja, de én tudom ... és ez a mai tilalom tudatossá teszi majd benne ... Hiszen mi a tilalom az ilyen törvénytelen érzelmeknek? Én ismerem és szeretem őt, s megesküdttem, hogy azon az egyen kívül, amit úgysem adhatok meg neki, a legjobb leszek hozzá a világon ... Azért volt kár szív nélkül szétugrasztani minket ... Mert már csak a nagymamáért sem jutottunk volna el soha egyetlen meg nem engedett szóig, mozdulattig ...

Valami eszembe jutott, ellenérv Villi magyarázatára.

— Te arra az emberre gondolsz, aki ... elvégre száz és száz fiatalember kíséri lépéseidet ... szóval most ne a nagymamával s ne kicsimamáddal szállj perbe, hanem valakivel azok közül, akik ostromolnak a leveleikkel ... akikkel bált rendezel, akikkel te-

niszre jársz, mit tudom én ... akivel boldog vagy, ha együtt lehetsz, s akivel egyszer talán még boldogabb is akarsz lenni ...?

Villi térde közé ejtette két kezét. Meg is borzongott a vékony hálóing alatt.

— Igenis, azzal szemben is — mormogta dacosan. — Különben sincs, akire örök tervekkel gondolhatnék ... Szeretem az életemet, és azért vagyok boldog más fiatalokkal, de alapjában nem érdekel senki különösebben. Tudod, a lányok sokat beszéltek már nekem ilyen-olyan sóvárgásokról és gyönyörűségekről, amelyek már egy kézfogásnál is megszállják őket... esküszöm neked, hogy inkább irtózom az egész szerelmi procedúrától ... Még mindig Palkót szeretem minden fiatalember közt legjobban. Persze, nem úgy ...! De akármilyen megvadulás szakadjon rám egyszer, soha senki el nem fogja velem felejtetni, hogy Palkó volt gyermekéveim egyetlen testvére!

Tiszta szív, magabízó szív! De csak az érintetlen lát ilyen igazságosan, a lelkileg is érintetlen, aki még nem kívánta oda magát senkinek, s nem gyújtotta meg egyetlen csókkal sem a teljes odaadás kanócvégét. A szerelem kizsarol, kisajátít, átmetszi egyéb elkööttségeinket. Szegény kis bodzabokor, minden bokrok legigénytelenebbje, most virágozzál! Most ringasd a madarat, amíg egy tiszta testvér vigyázza, hallgatja, szánja ügyefogyott énekeit!